

RESERVAAT VAN VOGELBESCHERMING

De Ackersdijkse Plassen

Door H. van Dongen

Ontstaan

Verscholen in het hart van het zo bedrijvige Zuid-Holland, met een horizon die visueel bezoedeld is door de wolkenkrabbers van Delft, Rijswijk, Zoetermeer en Rotterdam met aan de zuidelijke einder de gore, gele en bruine rookflarden van de chemische Rijnmond industrie, vinden we de Heerlijkheid Ackersdijk. Binnen gehoorsafstand Rijksweg 13, de drukste autoweg van Nederland, die een praktisch nooit aflatend lawaai produceert.

De Heerlijkheid Ackersdijk wordt in oude folianten reeds genoemd en is gelegen in het voormalig estuarium van Rijn en Maas. De oude stroomruggen en terpen, waaraan nog niets vergraven is, zijn nog duidelijk te zien. In de kommen en de dichtslibbende krekens werd in de loop van lange tijd veen gevormd. Dit veen was in de eerste helft van de 18e eeuw een begerenswaardige brandstof voor de opkomende Delftse aardewerkindustrie. Door het winnen van turf ontstonden plassen: de Ackersdijkse Plassen. Sinds het ontstaan daarvan is opnieuw een verlandingsproces ingezet. Langs de oevers ontstonden brede verlandingszones met rietkragen en een spontane opslag van in hoofdzaak zwarte els. Van lieverlede vormde zich een natuurlijk elzenbroekbos met opslag van lijsterbes, meidoorn, berk en zomereik. Door verschillende eigenaren werd nog wat ander hout aangeplant, waardoor Ackersdijk geleidelijk aan zijn bosachtig karakter kreeg, waarbij de menselijke invloed op sommige plaatsen wel opvallend, maar niet hinderlijk genoemd mag worden.

OLVEH Vogelreservaat Ackersdijkse Plassen

Foto: Aero-Camera

Ontwikkeling

Doordat het gebied zich in botanische zin rustig heeft kunnen ontwikkelen — en daartoe heeft, hoe vreemd het ook moge klinken, het regelmatig kappen van het elzenhout bijgedragen — kon de vogelrijkdom in dit gebied zich ongestoord ontwikkelen en handhaven.

Het kan dan ook als een wijze daad van het toenmalige bestuur van 'Vogelbescherming' worden aangemerkt om in 1962 de Ackersdijkse Plassen als vogelreservaat aan te kopen, daartoe in staat gesteld door de opbrengst van de Olveh-kalender en een subsidie van het Ministerie van CRM. Dit reservaat is een kleine 30 ha groot en heeft de naam gekregen 'Olveh Vogelreservaat Ackersdijkse Plassen'. Hierdoor werd een vrijplaats voor watervogels, maar in het bijzonder voor zangvogels veilig gesteld, die zijn weerga in het Nederlandse polderland nergens heeft.

Aankoop

Het bestuur ging er destijds van uit dat de toenmalige generatie de aankoop moest verrichten en dat de volgende generatie het onderhoud op haar schouders zou moeten nemen. De tijd gaat echter snel en reeds in 1966 werd door degenen, die de vogelstand in dit gebied inventariseerden gewezen op de noodzaak tot een meerjarig beheersplan te komen, omdat een achterstand in het beheer reeds zichtbaar was. In 1968 kreeg het Consulentenschap Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer in Zuid-Holland het verzoek van 'Vogelbescherming' om beheersrichtlijnen voor Ackersdijk op te stellen. Eind oktober 1968 werd een zeer gedegen rapport aan het bestuur voorgelegd, met een beheersplanning op middellange (15 jaar) en één op lange termijn (25-30 jaar). Er werd van uitgegaan om op den duur te komen tot een afnemende beheersintensiteit in verband met de steeds toenemende beheerskosten, speciaal voor moerasgebieden.

Bij het maken van de plannen heeft altijd voorop gestaan dat het reservaat ook in de verre toekomst aan het doel — een vogelreservaat — moet kunnen beantwoorden. Ook werd in het oog gehouden, dat het speciale karakter van Ackersdijk niet aangetast mocht worden en dat de fraaie loofhoutmantel rondom het gebied duurzaam in stand moet blijven. Het binnengebied zou regelmatig bij toerbeurt verjongd moeten worden door insnoeiing en doelmatig kappen, waarbij er op moet worden toegezien dat minder gewenste bomen en planten zich niet ten koste van andere gaan ontwikkelen en ook, dat een stabiele, gezonde kruidenlaag verzekerd zal zijn. Voorwaar een groot en ambitieus plan, dat met de financiële mogelijkheden van 'Vogelbescherming' rekening houdt.

Inmiddels is dit plan nu reeds enkele jaren in uitvoering en het kan zonder voorbehoud worden gezegd, dat de resultaten zeer goed zijn, hetgeen zich ook al enigszins afspiegelt in de broedvogelstand. De verjonging van de enkele bospercelen is nog te recent om nu reeds significante verschuivingen van broedgevallen te kunnen aantonen. Wel is de algemene indruk, dat deze verjongde stukken veel foeragerende vogels aantrekken. Met het inventariseren in de komende jaren zal hieraan speciaal aandacht moeten worden geschonken. Vergelijkingsmateriaal is voorhanden omdat inventarisaties ook plaatsvonden in de jaren 1965, 1966, 1967, 1969 en 1973, geregistreerd volgens terreinafdelingen.

Inventarisaties

De inventarisatie van 1965 kon pas vrij laat in het voorjaar ter hand worden genomen. Daarom was er niet voldoende tijd beschikbaar om de nodige aandacht aan eenden en andere watervogels te schenken. Ook van de reigers werd toen geen nauwkeurige telling gemaakt. De waar-

nemingen concentreerden zich in hoofdzaak op de vogels in het bos, hetgeen uit bijgaand overzicht wel blijkt. Het jaar 1965 biedt dus niet op alle punten een vergelijkingsmogelijkheid. Dit is wel het geval met de onderzoeken van de jaren 1966, 1967, 1969 en 1973. In deze tellingen zijn niet begrepen de grote aantallen in het reservaat broedende Wilde Eenden en de zeer talrijke Houtduiven. Vanouds was Ackersdijk het broedgebied van het Woudaapje. In 1910 broedden er ongeveer 10 à 12 paren. Van lieverlede liep dit aantal terug. In 1960 was er nog maar sprake van één paar. In 1968 werden er 2 ♂ ♂ gezien en werd één broedgeval door de bewaker geconstateerd. Mogelijk dat de verjonging van het bos, waardoor meer ondoordringbaar en beschuttend struweel wordt verkregen het Woudaapje weer tot terugkeren beweegt.

De Ransuil en ook de Torenvalk en Boomvalk zijn getrouwe broedgasten. In het moerasbos, dat als een landtong in een van de grote plassen uitsteekt, huist een kolonie Blauwe Reigers, die de laatste jaren een spectaculaire ontwikkeling doormaakt. Circa 8 paren scheidden zich in 1972 van de kolonie af, welk aantal in 1973 tot 14 steeg. Deze reigers gaan blijkbaar een nieuwe broedkern midden in het gebied vormen. De Fuut is een regelmatige broedvogel, de Geoorde Fuut zo nu en dan. In de oude verwaarloosde boomgaard broedt wel eens een Wielewaal. Wateral en Snor zijn ook geen onbekende broedvogels. De Putter had in 1965 zijn nest in een over het water hangende els, maar kwam niet meer als broedvogel terug. Wel werd de broedvogelstand in 1973 verrijkt door de Matkop, die in het verjongde bos mogelijkheid tot nestelen te over vond. Karakteristiek voor Ackersdijk is de jaarlijkse verschijning van enkele Visdiefjes. Naar het eerste broedgeval zien we met spanning uit. Van de in de wintermaanden hier verblijvende vogels laten we uit de indrukwekkende lijst enkele volgen: Buizerd, Grote Bonte Specht, Smient, Sperwer, Wintertaling, Grote Zaagbek. Het gebied is belangrijk als slaapplek voor Houtduif en Kauw.

Wateral, bekende verschijning in het reservaat

Foto: Hans Schouten

Tijdens trektijden regelmatig soorten als Regenwulp, Watersnip (talrijk), Kluut en Kemphaan (voorjaar), Witgatje, Goudplevier, Zomertaling en minder vaak Bruine Kiekendief, Paapje en Roek. Incidenteel worden Barnsijs, Klapekster en IJsvogel waargenomen.

LIJST VAN BROEDVOGELS

	1965	1966	1967	1969	1973		1965	1966	1967	1969	1973
Fuut	1	2	3	8	8	Winterkoning	16	31	32	34	32
Geoorde Fuut	—	—	1	—	—	Heggemus	2	2	6	7	9
Wilde Eend PM	—	—	—	—	—	Zanglijster	1	1	2	2	3
Blauwe Reiger	—	11	16	23	88	Merel	7	10	12	14	14
Wintertaling	—	1	PM	PM	1	Gekr. Roodstaart	—	3	3	2	1
Zomertaling	PM	PM	PM	PM	2	Roodborst	—	2	1	—	—
Slobeend	1	1	PM	PM	10	Snor	—	—	1	—	—
Kuifeend	—	—	—	—	7	Kleine Karekiet	8	20	11	12	14
Boomvalk	1	1	1	1	1	Bosrietzanger	5	3	7	5	2
Torenvalk	1	2	3	1	2	Rietzanger	6	31	22	26	14
Fazant PM	—	—	—	—	—	Spotvogel	3	4	2	5	7
Waterral	—	—	1	—	—	Zwartkop	—	—	1	4	2
Waterhoen	3	6	10	10	10	Tuinfluitier	13	21	16	15	15
Meerkoet	8	14	9	13	12	Fitis	7	6	14	15	18
Scholekster	—	4	2	3	4	Tjiftjaf	2	4	6	8	9
Kievit	—	7	7	3	3	Gr. Vliegenvanger	1	2	3	1	1
Grutto	—	7	6	2	1	Koolmees	6	9	7	8	4
Tureluur	—	1	1	2	2	Pimpelmees	—	3	5	3	2
Houtduif PM	—	—	—	—	—	Matkop	—	—	—	—	1
Tortelduif	1	1	1	1	2	Rietgors	6	7	5	4	6
Koekoek PM	—	—	—	—	—	Putter	1	—	—	—	—
Ransuil	—	1	1	1	2	Vink	4	6	3	2	2
Bosuil	—	—	—	1	—	Huismus PM	—	—	—	—	—
Veldleeuwerik	—	3	4	4	3	Ringmus	—	1	1	2	2
Boerenwaluw	3	3	3	2	8	Spreeuw PM	PM	PM	5	PM	5
Huiswaluw	—	—	1	—	1	Wielewaal	—	—	1	1	—
Gele Kwikstaart	—	1	—	—	—	Zwarte Kraai	—	2	4	3	3
Witte Kwikstaart	—	—	—	1	1	Ekster	—	—	1	1	1

Aantal broedsoorten 1966: 42
 1967: 44
 1969: 44
 1973: 45

Totaal aantal broedsoorten in de onderzoekjaren: 56

Beheer

Het verjongen van enkele bosgedeelten heeft ten opzichte van de kruidenlaag al een bijzonder gunstige invloed gehad. Op lichtere, natte gedeelten vinden we nu fluitekruid, watermuur, scheerling, leverkruid, moeraswederik, nagelkruid, dauwbraam, gele lis, bitterzoet, watermunt en op wat hoger gelegen gronden bosbraam, koekoeksbloem, drienerfmuur en nog vele andere gewassen. In het reservaat bloeit ook het lenteklokje. In Ackersdijk zijn werkelijk alle factoren aanwezig om een vogelreservaat van de eerste orde in stand te houden. Eén van de belangrijkste factoren is wel de rust welke in een goed vogelreservaat moet heersen. En deze rust wordt in hoge mate gewaarborgd door onze opzichter, de heer P. Rensen, die als een Cerberus over dit reservaat waakt en die het behartigt als was het z'n eigen bezitting. Een man als Rensen kan voor een dergelijk reservaat moeilijk op de juiste waarde worden geschat. Het fatum dat evenwel op elk vogelreservaat van enige betekenis rust is, dat het niet of nauwelijks voor bezoek kan worden opengesteld, want met het verdwijnen van de rust verdwijnen ook de vogels. Vooral wanneer het gaat om een zo'n kwetsbaar gebied als Ackersdijk nu eenmaal is, weegt zelfs een beperkt bezoek wel erg zwaar. Toch wil het bestuur alle vogelaars en vooral zij die aan het jaarlijks onderhoud mee betalen (en dat zijn de leden van "Vogelbescherming") van al dit moois ook laten genieten. Omdat dit slechts in beperkte mate mogelijk is, wordt elk voor-

Opzichter Rensen, die als een Cerberus over het reservaat waakt
Foto: J. de Raad

jaar een klein aantal excursies georganiseerd voor de leden. In ganzepas gaat het dan door de weilanden, over de smalle bruggetjes en langs de éénmanspaadjes door het reservaat. Nu eens luisterend naar een van de vele Winterkoninkjes of naar het melodieuze geluid van de Spotvogel, om dan ineens gefascineerd stil te staan zodra een van de Boomvalken over de boomkruinen scheert of wanneer de Ransuil roerloos in een appelboom naar het beweegt onder zich tuurt. Een deskundige gids, die zijn kennis en tijd daarvoor gaarne beschikbaar stelt, heeft de leiding. Een gebied als Ackersdijk is onvervangbaar. In het bestemmingsplan van de gemeente Pijnacker is hiermede gelukkig in hoge mate rekening gehouden.

Het beheer van een dergelijk reservaat vergt echter elk jaar financiële offers en een voortdurende zorg. Zodra er 30 beheersjaren voorbij zijn, moet opnieuw worden begonnen. Maar van tijd tot tijd zullen bovendien extra voorzieningen, zoals het bijplanten van boomsoorten, noodzakelijk zijn. Als nummer 1 staat nu op het programma het aanplanten van knotwilgen langs de slootranden. Ook dit is een wissel op de toekomst, want bij deskundig snoeien ontstaat pas na lange tijd een knotwilg, die in zijn knot een prachtige broedgelegenheid biedt aan heel wat vogels. In het dichtgroeïende Zuid-Holland is Ackersdijk een vogelreservaat van grote betekenis voor onze avifauna, maar vooral ook voor de talrijke bevolking van de randstad. Geen offer mag dan ook te groot zijn om dit reservaat tot in lengte van dagen voor de na ons komende generaties in ongeschonden staat te bewaren.

● H. van Dongen, Zeekant 17 B, Scheveningen

'Ik wil den klauwier niet witwasschen, doch wel den nadruk er op leggen, dat naar mijn ervaring de beschuldigingen tegen hem ingebracht, zeer overdreven en daardoor onwaar zijn. Nergens heb ik ze zoo veel en zoo goed gezien als in de Achterhoek, vooral in de overheerlijke wilde sleedoornhagen langs den grindweg van Terborg naar Zeddam. Die Gelderse sleedoornhagen zijn ware schatkamers'.

Jac. P. Thijssse (1904) in 'Het Vogeljaar', pag. 180 - 181.